

9. Wengerscii A. Libri quattor Slavoniae Reformatae / Andraea Wengerscius; praef. Ianussius Tazbir; [indicem nominum compilavit Wenceslaus Urban; praefationem in linguam Latinam vertit Miecislavus Brozek; voluminis edendi tutelam gessit Lechus Szczucki]. – Varsoviae: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1973. – 633 s. – (Biblioteka Pisarzy Reformacyjnych; nr. 11).

10. Węgiński W. Kronika zboru ewangelickiego krakowskiego / Wojciech Węgiński; [oprac. naukowe i wstęp Mariusz Pawelec]. – Kraków: Parafia Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, 2007. – 211 s.

Cherkasov S. S., PhD in History, Associate Professor, Department of World History and International Relations, Zaporizhzhya National University (Ukraine, Zaporizhzhya), stancherkasov@gmail.com

The Polish Reformation of the XVI–XVII th century in the reflection of the documents and materials: source study aspect

The article analyzes the documentary complex of the Polish Reformation history. The informative potential, sapidity degree and multisubjectiveness of the selected primary sources are revealed, the contribution of the experts to their scientific research is outlined. The documents represent the key features of the XVIth–XVIIth century Reformation in Poland as well as the political program of the Protestant Szlachta and the main mechanisms of the Reformation influence on the Polish ethno political environment. It is asserted that the Reformation slogans actively used by the Protestant nobility in the political struggle contributed to strengthening of the basic principles of the gentry democracy, the basic traditions of the Polish parliamentarism and the Polish ethnopolitical culture in general. The focus is set on the analysis of the primary source collections related to the Polish Reformation history that reflect the key stages of the Reformation movement in Poland in their interconnection with the major political events of the early modern history of Poland.

Keywords: Reformation, protestantism, Polish Kingdom, historical source, documentary complex.

* * *

УДК94 (930)

Садовник О. В.,

аспірант кафедри всесвітньої історії,
Вінницький державний педагогічний
університет ім. М. Коцюбинського
(Україна, Вінниця), sadovnik_sasha@ukr.net

ПРИЧИНИ ТА СПРІЯЮЧІ ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ ПРИДНІСТРОВЬСЬКОГО КОНФЛІКТУ КІНЦЯ 1980–х – ПОЧАТКУ 1990–х РР.

Стаття є самостійним науковим дослідженням, присвяченим вивченню причин виникнення Придністровського конфлікту кінця 1980–х – початку 1990–х рр., а також факторів, які цьому сприяли, у контексті сучасної проблеми Придністров'я.

Метою статті є дослідження та систематизація причин виникнення Придністровського конфлікту у результаті соціально-економічного, політичного та етнокультурного розвитку Молдавської Радянської Соціалістичної Республіки та Придністров'я.

Автору вдалося розкрити та систематизувати всю історичну різноманітність коренів сучасної проблеми Придністров'я, та дійти до висновку, що проаналізувавши причини та передумови конфлікту у Придністров'ї, його можна визначити як національно-політичний, оскільки він має ознаки і політичного, і національного конфлікту.

Ключові слова: Придністров'я, Придністровський конфлікт, причини, національно-політичний конфлікт, МРСР.

Етнополітичний конфлікт, як і інші події суспільного життя, характеризується певними причинами, що сприяли його появі, та наслідками, до яких він призвів. Щоб скласти уявлення про сутність та проблемність Придністровського конфлікту, а також про можливі шляхи його врегулювання, вбачається за необхідне дослідити причини його виникнення та умови, що цьому сприяли.

Питання пов'язані із причинами та передумовами виникнення придністровського конфлікту в різних аспектах досліджували історики самопроголошеної

Придністровської Молдавської Республіки В. Я. Гросул [4], Н. В. Бабилунга [6], Б. Г. Бомешко [7]. Зокрема, у їх працях загалом характеризуються соціально-економічні та етнологічні причини протистояння Придністров'я та Молдови. Також, багато питань щодо причин виникнення конфліктної обстановки на кордоні з Україною порушуються у працях українських істориків та політологів. Серед українських авторів слід назвати, в першу чергу, київського дослідника Г. М. Перепелицю, який у своїй книзі зосередився на політико-правових причинах конфлікту [3] та інших дослідників [9; 10; 11].

Для більш чіткого розуміння причин та передумов конфлікту доцільно систематизувати їх за певними групами. Однією з головних є група етнонаціональних причин, які пов'язані з глибинними структурними змінами в складі населення МРСР у цілому, та Придністровського регіону зокрема. Адже розвиток міжнаціональних відносин знаходиться у певному зв'язку з етнічною структурою населення. Знання етнічної статистики, характеру зміни чисельності народів дають можливість показати їх роль у розвитку суспільства, в процесі міжнаціонального спілкування.

На 12 січня 1989 р. чисельність населення Молдавської РСР складала 4335 тис. чол., які проживали у 40 районах. Найбільш компактно молдавани на кінець 80–х рр. заселяли центральні і деякі прилягаючі до них північні й південні райони. Цю зону розселення, що включає 13 районів, серед жителів яких питома вага молдаван складає від 81 до 95%, виділяють як однорідно-молдавську. Друга зона (змішано-молдавська), де молдавське населення складає 58–78%, включає 14 районів. У більшості своїй вони розташовані на півночі республіки, а частина – на півдні і лівобережжі Дністра.

Слід зазначити, що у лівобережних придністровських районах сформувалася молдавсько-українсько-російська зона, де молдавани жили поруч з українцями і росіянами. Більшість українців розселена у північних і лівобережних районах, росіяни – найбільш багаточисельні на південному сході республіки. Так, українці разом з росіянами склали майже половину населення у Слободзейському і Рибницькому районах, а в Кам'янському, Окницькому, Бричанському, Григоріо-польському, Єдинецькому районах їх чисельність коливалась від 30% до 40% [3, с. 120–121].

Таким чином, етнонаціональна структура населення Придністровського регіону РМ суттєво відрізнялась від структури населення бессарабської частини республіки, що проявлялось у відмінній мовно-культурній ідентифікації. Саме нехтування керівництвом Молдови культурною особливістю населення Придністров'я призвело в кінці 80–х років до появи етнополітичного конфлікту в республіці.

Іншою групою причин, що сприяли виникненню конфлікту в молдовському суспільстві, є культурно-лінгвістична. Кризові явища у економіці, політиці і духовному житті на рубежі 80–90–х рр. ХХ ст., які охопили колишній Радянський Союз, проявилися і в Молдові. Пробудження національної свідомості молдавського населення республіки, представників національних меншин у результаті започаткованих процесів демократизації суспільного життя сприяли росту їх соціальної і політичної активності.

У Молдові, як і в інших регіонах колишнього СРСР, процеси становлення національної свідомості розвивались за типовим сценарієм. Питання про виживання молдавського етносу ставилось у пряму залежність від збереження мови, самобутньої культури, розвитку літератури, мистецтва. Адже за попередній історичний період молдавська мова була практично виключена зі сфери інтелектуального обігу, мала, по суті, лише побутове призначення. Вживання її в офіційних промовах означало ледь не прояв націоналізму.

В той же час, ситуація з мовою у Молдові мала свої особливості, відмінні від інших колишніх союзних республік. Національною інтелігенцією ставилося питання не тільки про надання молдавській мові статусу державної, але й про офіційне визнання тотожності літературної молдавської і румунської мови, повернення до латинської графіки. Проекти законів про надання молдавській мові статусу державної і переходу молдавської писемності на латинську графіку стали каталізаторами радикальних змін у соціально-політичному кліматі республіки. У ЗМІ значна увага приділялась роз'ясненню причин появи законопроектів, що ж стосується ситуації, яка мала б скластися у виробничій і соціально-побутовій сфері після їх прийняття, то належне роз'яснення було відсутнє. Так, залишалось незрозумілим, якою мовою вестиметься діловодство в місцях компактного проживання національних меншин, чи дозволено буде застосування російської, української, гагаузької мови в культурній сфері (газети, телебачення, освіта) тощо [2, с. 67].

Таким чином, строкатий етнопонаціональний склад населення республіки сприяв виникненню гострих суперечок з приводу статусу державної мови, які призвели до глибокого розколу суспільства. Слід зазначити, що далеко не всі діячі науки та культури Молдови підтримали ідею «румунізації» молдавської мови. Проти «руйнування молдавської самобутності» виступили вчені-молдавани історики А. Лазарев, В. Гросул, М. Бабилунга, філологи В. Статі та І. Чабану тощо. Але неспроможність і розкол у правлячій комуністичній партії та міцні позиції націонал-радикалів, прихильників «румунізації» не дозволили прислухатись до противників прийняття «мовних» законопроектів та врахувати їх аргументацію. Тому, незважаючи на відсутність в молдавському суспільстві згоди та єдиної позиції щодо питання переведення молдавської мови на латинську графіку й надання їй статусу державної 31 серпня 1989 р. сесія Верховної Ради МРСР прийняла вищеназвані законопроекти. Таким чином законодавчо було закріплено статус державної румунської мови.

Закріпивши державною молдавську мову з латинською графікою, офіційний Кишинів фактично позбавив себе каналу комунікації з російськомовним населенням Придністров'я, яке відреагувало на прийняття закону політичними страйками, вбачаючи в ньому загрозу для себе і своїх нащадків. Кишинів спробував подолати ці страхи та занепокоєння, апелюючи до аргументу, що Законом «Про функціонування мов на території Молдавської РСР» визнано право на розвиток і вільне вживання мов національних груп, що населяють республіку. У республіці була розроблена Державна комплексна програма забезпечення функціонування мов на території Молдавської РСР, ідентичне видання

якої здійснено молдавською, російською, українською, гагаузькою, болгарською і єврейською мовами. Але такі кроки не задовольняли соціально-політичних та культурних запитів етнічно неоднорідного населення Придністров'я, оскільки закон передбачав заміщення всіх керівних посад і робочих місць, пов'язаних зі спілкуванням, виключно особами, що володіють державною мовою.

Російськомовна частина населення Придністров'я виявилася виключеною як з культурного, так і з інформаційного простору РМ. Різка зміна умов лінгвістичного середовища послужила поштовхом для формування ворожого ставлення населення Придністров'я до офіційного Кишинева і стала однією з базових причин виникнення Придністровського конфлікту.

Наступна група причин, економічного характеру, пов'язана з тим фактором, що Придністров'я складало промислово розвинуту частину індустріально-аграрної Молдови. На 12% території МРСР було сконцентровано близько 40% її промислового потенціалу, серед якого були й підприємства-монополісти ВПК.

Значну роль в економічній відокремленості Придністровського регіону відіграла та обставина, що 95% підприємств молдавської промисловості підпорядковувались союзним міністерствам Москви. Великі заводи електротехнічної та електронної промисловості, переважна частина яких належала ВПК, були свого роду екстериторіальними зонами, на які не поширювалася республіканська влада. Промисловість Придністров'я була пов'язана в більшій мірі з промисловими центрами України та Росії, ніж з самою Молдовою. Цей фактор став також і передумовою формування соціокультурних преференцій та ідеологічних орієнтацій як політичної еліти, так і населення регіону.

Завдяки цьому придністровська сторона й мала деякі переваги: придністровська еліта була впевнена, що в разі створення суверенної держави економічно вона буде забезпечена, тобто зможе самостійно розвиватись і практично не залежатиме від Молдови і її керівництва.

Слід зазначити, що за часів перебудови, в умовах приватизації державних підприємств для владної номенклатури Придністров'я було надзвичайно важливим закріпити свій контроль над високорозвинутою і прибутковою економікою цього регіону. Це сприяло загостренню конфронтації з республіканською владою, яка теж прагнула отримувати прибутки, що давали придністровські підприємства та намагалася усіма силами не втратити такого «ласого шматка» [3, с. 57].

Економічні характеристики розвитку республіки зумовили і формування наступної групи причин виникнення Придністровського конфлікту, а саме – політико-ідеологічної. Оскільки специфічна структура промисловості потребувала високоосвічених і кваліфікованих управлінських кадрів, то директорський корпус промислових підприємств, а також партійна номенклатура регіону комплектувались в основному з кола загальносоюзної номенклатури – українців та росіян.

З цієї причини придністровська номенклатура мала досить тісні зв'язки з Москвою і вважала себе частиною загальносоюзної номенклатури, представляючи як у Придністров'ї, так і в Молдові загалом, інтереси союзного центру. З республіканською партійною номенклатурою

вона підтримувала чисто номінальні відносини, хоча при цьому мала досить велику вагу та авторитет серед її представників. Становище різко змінилось, коли, з одного боку, виник конфлікт у союзному центрі між реформаторським і консервативним крилом союзної номенклатури, а з іншого – стала набирати силу етнополітизація республіканської еліти [3, с. 10].

Спочатку конфлікт між придністровською та молдавською номенклатурами проявився як зіткнення ідеологічних позицій. Номенклатура Придністров'я демонструвала відданість комуністичній ідеології, цілісності Радянської держави і соціалістичній адміністративній економіці. Відповідно, чим більше молдавське суспільство ставало за своїми ознаками етнонаціональним, тим більш ворожим і незрозумілим воно здавалося придністровській номенклатурі.

У цей час, в кінці 80-х років, процес етнополітизації молдавського суспільства і владної партійної номенклатури проходив усе швидше. Він розвивався не під гаслами відродження молдавської національної культури, а під знаком румунізації молдавського суспільства.

Можливо, республіканська номенклатура розглядала зближення з Румунією як найбільш простий шлях виходу Молдови зі складу СРСР, але такий швидкий процес румунізації молдавського суспільства призвів до того, що навесні 1990 р. в результаті демократичних виборів вона повністю втратила контроль над республікою, і до влади прийшли націонал-демократичні сили.

Таким чином, придністровська номенклатура втратила перспективу бути представленою як у республіканських структурах, так і в молдовському суспільстві в цілому. Адаже, незважаючи на те, що депутати, обрані від Придністров'я у Верховну Раду МРСР, розпочали свою роботу, їх позиція стосовно мовного питання не тільки не знайшла підтримки в новообраному парламенті, але навпаки, викликала агресивне ставлення націонал-радикальних сил, свідченням чого стало побиття двадцяти депутатів при виході з будівлі парламенту [4, с. 47]. Ці події викликали осуд та обурення придністровців, представники яких перестали брати участь у роботі вищого законодавчого органу Молдови. Виходячи з такого становища, досить логічним кроком для придністровської політичної еліти було звернення за підтримкою до консервативного крила союзної номенклатури, з якою в неї співпадали як ідеологічні погляди, так і політичні та групові інтереси.

Крім вищезазначених причин, важливим сприяючим фактором був той, що обидві сторони конфлікту розраховували на певну зовнішню підтримку. Офіційний Кишинів сподівався на підтримку Румунії, Придністров'я – союзного центру. Готовність зовнішніх гравців надати таку допомогу тільки посилювала впевненість ворогуючих сторін у перемозі та спонукала їх вирішувати суперечності збройним шляхом [5].

Військова допомога офіційному Кишиневу з боку Румунії та готовність 14-ої російської армії вступити на боці Тирасполя створили умови для переходу конфлікту з латентної стадії у стадію збройної експансії.

Таким чином, проаналізувавши причини та передумови конфлікту у Придністров'ї, його можна визначити як національно-політичний, оскільки він має ознаки і політичного, і національного конфліктів.

У перспективі подальших досліджень обраної нами проблеми актуальним видається вивчення ескалації та розвитку збройного конфлікту у Придністровському регіоні та його наслідків.

Список використаних джерел

1. Тучинський В. А., Білоус С. В. «Політичні передумови утворення Молдавської Автономної Радянської соціалістичної республіки у складі УРСР в 1924 році».
2. Грек І. Межнациональные отношения в Молдове (конец 80-х – 90-е гг. XX в.: процесс формирования, состояние, перспективы) // Мысль. – 1999. – №4. – С.62–75.
3. Перепелица Г. Н. Конфликт в Приднестровье: причины, проблемы и прогноз развития. – К.: Стило, 2001. – 147 с.
4. История Приднестровской Молдавской Республики: В 2-х т. / Ред. колл.: В. Я. Гросул, Н. В. Бабилунга, Б. Г. Бомешко и др. – Т.2, Ч.2. – Тирасполь: РИО ПГУ, 2001. – 512 с.
5. Петрова І. В. Зовнішньополітичні чинники врегулювання Придністровського конфлікту. – Чернівці, 2006.
6. Бабилунга Н. В. История Приднестровья // Феномен Приднестровья. – Тирасполь, 2000.
7. Бомешко Б. Г. Приднестровье: годы создания // Феномен Приднестровья. – Тирасполь, 2000.
8. Бессарабский вопрос и образование Приднестровской Молдавской республики. Сборник официальных документов. – Тирасполь, 1993.
9. Кава О. С. Причины возникновения приднестровского конфликта наприкінці 80-х років XX ст.
10. Коцур В. В. «Історико-політичні витоки Придністровської проблеми». – 2010.
11. Нечаєва-Юрійчук Н. В. До питання про причини виникнення та розвиток Придністровського конфлікту // Історична панорама. – 2010. – Вип.11.

References

1. Tuchyn's'kyj V. A., Bilous S. V. «Politychni peredumovy utvorennja Moldavs'koi' Avtonomnoi' Radjans'koi' socialistychnoi' respubliky u skladі URSSR v 1924 roci».
2. Grek I. Mezhnacional'nye otnoshenija v Moldove (konec 80-h – 90-e gg. XX v.: process formirovanija, sostojanie, perspektivy) // Mysl'. – 1999. – №4. – S.62–75.
3. Perepelica G. N. Konflikt v Pridnestrov'e: prichiny, problemy i prognoz razvitiya. – K.: Stilos, 2001. – 147 s.
4. Istorija Pridnestrovskoj Moldavskoj Respubliki: V 2-h t. / Red. koll.: V. Ja. Grosul, N. V. Babilunga, B. G. Bomeshko i dr. – T.2, Ch.2. – Tiraspol': RIO PGU, 2001. – 512 s.
5. Petrova I. V. Zovnishn'opolitychni chynnyky vreguljuvannja Prydnistrovs'kogo konfliktu. – Chernivci, 2006.
6. Babilunga N. V. Istorija Pridnestrov'ja // Fenomen Pridnestrov'ja. – Tiraspol', 2000.
7. Bomeshko B. G. Pridnestrov'e: gody sozdaniya // Fenomen Pridnestrov'ja. – Tiraspol', 2000.
8. Bessarabskij vopros i obrazovanie Pridnestrovskoj Moldavskoj respubliky. Sbornik oficial'nyh dokumentov. – Tiraspol', 1993.
9. Kava O. S. Prychyny vynyknennja prydnistrovs'kogo konfliktu naprykinci 80-h rokiy XX st.
10. Kocur V. V. «Istoryko-politychni vytyky Prydnistrovs'koi' problemy». – 2010.
11. Nechajeva-Jurijchuk N. V. Do pytannja pro prychny vynyknennja ta rozvytok Prydnistrovs'kogo konfliktu // Istorychna panorama. – 2010. – Vyp.11.

Sadovnik O. V., postgraduate student of the Department of World History, Vinnytsia State Pedagogical University named after M. Kotsyubynsky (Ukraine, Vinnytsia), sadovnik_sasha@ukr.net

Causes and contributing factors to the Transnistria conflict in the late 1980s and early 1990s.

The article is an independent scientific research devoted to the study of the causes of the Transnistrian conflict in the late 1980s and early 1990s, as well as the factors contributing to it, in the context of the modern problem of Transnistria.

The purpose of this article is to study and systematize the causes of the Transnistria conflict as a result of the socio-economic, political and ethno-cultural development of the Moldavian Soviet Socialist Republic and Transnistria.

The author managed to uncover and systematize the entire historical diversity of the roots of the Transnistria modern problem, and conclude that after analyzing the causes and preconditions of the conflict in Transnistria, it can be defined as a national-political one, since it has signs of both political and national conflicts.

Keywords: Transnistria, Transnistrian conflict, reasons, national-political conflict, MSSR.

* * *

УДК 94(479.24); УДК 913.1

Ханмамедова Н. А.,
сотрудник, Институт Истории НАНА
(Азербайджан), matlabm@yandex.ru

О ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КОМИТЕТА ТАТЬЯНЫ В СЕВЕРНОМ АЗЕРБАЙДЖАНЕ (1914, СЕНТЯБРЬ – 1917, ФЕВРАЛЬ)

Рассматриваются некоторые исторические сведения об образовании и основные направления деятельности Комитета Татьяны, созданного для оказания помощи беженцам во время Первой мировой войны. На основе архивных и опубликованных источников была проанализирована работа Комитета в Северном Азербайджане и определена специфика деятельности Комитета Татьяны в этом регионе. В отличие от центральных губерний, комитет оказывал помощь беженцам в Северном Азербайджане через Главный Комитет по Кавказу.

Ключевые слова: Первая мировая война, Кавказ, Северный Азербайджан, Комитет Татьяны, беженцы, регистрация беженцев.

(статья друкуються мовою оригіналу)

В результате военных операций Первой мировой войны появилась армия беженцев в значительном количестве. За 1914–1917-ые годы около пяти миллионов человек, покинув свои родные земли, были вынуждены бежать с запада Российской империи во внутрь страны. Царское правительство приняло организационные меры для решения проблем беженцев. Среди этих мер, организация, созданная с целью оказания помощи беженцам и известная в источниках данного периода как Татьянинский Комитет, занимала важное место. В статье рассматриваются создание, структура, направления деятельности Комитета Татьяны, впервые в истории Азербайджана его деятельность в Северном Азербайджане анализируется на основе, привлеченных в научное обращение, архивных документов, опубликованных источников и периодических изданий.

После начала первой мировой войны в Российской империи возникла необходимость создать специальный орган по оказанию помощи беженцам. На предложение императрицы Александры Федоровны про это дали толчок рассказы фрейлины О. Е. Бюцовой. По словам будущего члена Комитета Татьяны В. П. Семенова – Тянь-Шанского, эмоциональный рассказ Бюцовой, лично видящей страдания, оставляющих свое движимое и недвижимое имущество и покидающих линию фронта, людей, создал у молодой княгини особенно сильное и тяжелое впечатление, и великая княгиня Татьяна Николаевна, в первую очередь, для оказания помощи этим несчастным людям, страдающим от начала войны, подняла вопрос о том, что можно для них сделать [11, с. 7].

Проект положения Татьянинского комитета подготовили секретарь императрицы граф Я. Н. Ростовцев вместе с Семеновым Тянь-Шанским и Г. Г. фон Витте. Семенов Тянь-Шанский настоял, чтобы руково-дила комитетом не Ольга Николаевна, несмотря

на свой возраст, а Татьяна Николаевна. Потому что, «первой эту проблему подняла она (Татьяна – Х. Н.)... ее характер, несмотря на молодость, больше подходит к этой работе» [14, с. 149].

Положение Комитета Татьяны было подтверждено 14 сентября 1914-го года. Это был первый законодательный акт об организации «работы с беженцами» в России. С момента создания до 1915-го года Комитет Татьяны был единственным центральным органом по защите беженцев в Российской империи [14, с. 149].

Подписанное министром внутренних дел Н. А. Маклаковым (1912, 16 декабрь – 1915, 5 июнь), постановление комитета состояло из 9 статей. Статьи 1–5 и 8–9 относились управлению и организационной структуре комитета. Согласно первой статье, комитет должен был действовать с почетным председательством великой княгини Татьяны Николаевны. Комитет должен был состоять из председателя, заместителя председателя и членов, назначаемых с согласия императрицы Александры Федоровны и Татьяны Николаевны (статья 2). Кроме членов, на заседании комитета должны были присутствовать министры внутренних дел, обороны, дорог и финансов (статья 3). Председатель комитета мог приглашать представителей других предприятий и учреждений, а также лиц, которые могли бы быть полезны в его работе. Один из членов комитета мог быть наделен управленческими делами, а другой казначейством. (статьи 1–5). Цель комитета была отражена в статье 6. Согласно данной статье, комитет временно помогал нуждающимся в результате стихийного бедствия в постоянных или временных убежищах. Эта помощь также распространялась на тех, кто оставался по месту жительства, и тех, кто покинул его по другим причинам, связанным с войной. Статья 7 определяла вопросы, которые находились в управлении комитета. Этот пункт состоял из восьми частей: 1) единовременная финансовая помощь беженцам; 2) оказание помощи беженцам в отправке их на родину или на постоянное место жительства; 3) возможности трудоустройства для трудоспособного населения; 4) оказание помощи размещения нетрудоспособных в домах инвалидов, приютах и в других благотворительных учреждениях; 5) помощь вышеупомянутым предприятиям; 6) создание зданий для инвалидов, в зависимости от средств; 7) помощь, установленная законом, и восстановление ущерба, причиненного во время военных операций; 8) сбор пожертвований. Согласно статье 8, средства комитета состояли из пожертвований и вычетов из казны. Статья 9 разрешает комитетам открывать местные филиалы в определенном им составе [1, в. 23 арх].

В основном комитет, согласно деятельности, сосредотачивался на благотворительности для раненых солдат. Вскоре комитет также взял на себя ответственность за помощь беженцам. До августа 1915 года Комитет Татьяны возглавлял ее председатель, член Государственного совета А. Нейдгарт. Татьяна же была почетным председателем. Немецкий историк П. Гетлер, привлекая внимание интересной деталью, пишет, что полуофициальный благотворительный орган помощи беженцам, который был назван в честь царской дочери, никоим образом не был женской организацией. Русские женщины, особенно дочери императора, несмотря на то, что играли решающую роль